

16

האם הבינה
המלאכותית תפגע
בשילוב הנשים
החרדיות בהייטק
← שלמה פיטרקובסקי

דיוקן

מקור ראשון

04.08.2023 | י"ז באב תשפ"ג | גיליון 1356

24

האחיות שפותחות
את פצעי השכול
המשפחתי על הבמה
← ריקי רם

האיש בלי האגדה

17 שנה אחרי מותו, דמותו האמיתית
של עמנואל מורנו יוצאת מהצללים
← הודיה כריש-חזונו, 10

הנהגתי הנהגתי ~~אני~~ שמועתי את הלב הנהגתי אתי אופטימי
אני נכח אתי ב הכדור יצאת לקניוקים אתי נכח טני
תפלה נמשך שאלה שרצו אתי אתי אתי ידוע
אולם אתי אתי אתי אתי אתי אתי אתי אתי
אתי אתי אתי אתי אתי אתי אתי אתי

פנים אתיות

גם 17 שנה אחרי נפילתו של סא"ל עמואל מורנו בעומק שטח האויב, תמונתו עדיין אסורה בפרסום. אולי החשאיות הזאת היא שהצמיחה סביבו אגדות מופרכות, לפעמים אפילו מרושעות. חברו טל דנינו והעיתונאי יוני רוטנברג ראינו עשרות מפקדים, לוחמים ובני משפחה כדי לפענח את דמותו של הלוחם המיתולוגי - האיש ששינה כמו ידיו את סיירת מטכ"ל, אבל לא הבין מה לו וליחידה אליטיסטית כזו

← הודיה כריש-חזוני

הבאתם אתי
אתי

עמנואל מתקרב עם רכבו אל שני החקלאים ובוהץ אותם בדריכות. המוח המבצעי שלו פועל במצב חירום, מחליף מחשבות בקצב בלתי נתפס. לגשת בדרכי שלום, לתקוף, לברוח. אבל בטרם הייתה לו הזדמנות לפעול, צרור יריות מפלה את השקט. הפגיעה קטלנית.

(מתוך הספר "עמנואל מורנו – המועט שאפשר לספר")

משפט הפתיחה לכתבה הזו, כפי שנוסח בתחילה, סיפר שבשעות הקרוב ימלאו 17 שנים לעלייתו בסערה השמימה של הלוחם עז הנפש שתמונת פניו אסודה לפרסום עד היום. סגן־אלוף עמנואל מורנו מסוידת מטכ"ל. זה קרה בכ"ה באב, שהל או כמו עשוי בערב שבת. אבל במחשבה שנייה, אפשר אולי לוותר על הדרמה של "בסערה השמימה". להתמקד בעובדות. מורנו נפל בקרב יריות קצר, בתום מבצע צבאי מסווג כעלככ בלבנון, ימים ספורים לאחר סיומה של מלחמת לבנון השנייה. כי כסופר של דבר, ההיצמדות לעובדות הייתה גם מטרתם של טל דנינו ויוני רוטנברג, מחברי הספר "עמנואל מורנו, המועט שניתן לספר", שראה אור השבוע (הוצאה עצמית, בסיוע העמותות "דרכי עמנואל מורנו" ו"דרך עמ").

צעד אחר צעד, מרואיין אחד מרואיין – והיו כשמונים כאלו, רבוּם ראשי ממשלה, שרי ביטחון ולוחמי עבר רבים – ניסו השניים לפענח את דמותו של מורנו ולספר מי הוא היה בכל שלב בחייו. הפעוט שעלה מפריץ, הילד שגדל בשכונת עולים ירושלמית, אחד מחמשת בניהם הפעלתנים של אילן וסילביה, הנעד שעמד על עקרונותיו כבר בשנותיו כתלמיד, הלוחם היצירתי בסיוית מטכ"ל, איש השב"כ, היהודי הנאמין, הבעל של מאיה, האבא של אביה, נריה ונעם.

דנינו (52), סא"ל במיל, למד עם מורנו במחזור ב' של המכינה הקדם־צבאית בני דוד בעלי. "נוצרו פה שני תחומי פעולה", הוא מתאר לנו את העבודה על הספר. "הראשון הוא לצמצם את הפייק, כי במשך השנים צמחו כל מיני סיפורים מוזיפים והוויים. לדוגמה, טייס בחיל האוויר, אדם עם פנים ושם ומדים ודרגות, סיפר למשפחת מורנו איך טייס אחר, חבר שלו, לקח פעם את עמנואל במטוק לקרחת יער בסוריה, הוריד אותו שם לבר עם תיק ענקי, ואחר כך חזר לראותה הנקודה, אסף את עמנואל והחזיר אותו לישראל. זה סיפור שלא היה ולא נברא. אפילו בתוך המשפחה יש אנשים שהזונו באירועים שלא קרו, אבל חשבו שהסיפורים האלה נכונים".

איך אתה יודע בוודאות שדבר כזה לא קרה?

"כי את מה שכן קרה שמעתי מחמישה אנשים שונים, כל אחד מהוויות שלו, ומתוך הדברים אתה כבר מבין מה עמנואל כן עשה.

"בנוסף לצמצום הפייק, אספנו המון סיפורים שלא היו מוכרים קודם. אחד האחים, שקיבל את הספר לקריאה בשלב ביניים, אמר לי שככה הרבה הדרגיש כאילו עמנואל קם לתחייה. הוא אמר: 'אחי דיבר אליי מתוך הספר, ואני לא קורא עדיין את שני הפרקים האחרונים, כדי שהוא לא יעזוב אותי שוב'. כך הבנתי שמלבד פרסום ספר על עמנואל, יש לנו מטרה נוספת: לתת למשפחה זיכרון".

היריעה על נפילתו של מורנו הפכה את דנינו בעת ששירת בצבאיים. "זה ועוד אותי, כמו את כל המחזור שלנו בעלי. בנושך כל השנים היה לי קשר חם עם אחיו הגדול, שמואל. ההחלטה לכתוב ספר הגיעה לפני שמונה־ושע שנים, כשהשתחררתי

רוטנברג: "הדבר שהכי הרתיע מרואיינים הוא מה כלומר, סיפורי האגדות המוגזמים שהפכו את עמנואל לרמבו שקופץ ממסוק, מפיל נחים בעזרת השיניים, או משמיע דרשות במסגדים. הסתובבה אפילו שמועה על כך שהייתה לו אישה בסוריה. כל מיני אגדות שבכלל לא קשורות למקצוע הצבאי שלו"

"מבחינת הצנורה, אם אמרת 'עמנואל מורנו' אמרת 'אסור לפרסם'. אחד ממכתביו של מורנו

שמות מוכרים. מורנו ונפתלי בנט בשירותם בסיירת מטכ"ל

צילום באיכות נמוכה בנט

מהצבא. פתאום הייתה לי הארה, שזה פספוס שעד היום לא כתבו על עמנואל כך. לפני שנתיים חוצי אחר האחים שלו אמר לי שהם ישמחו מאוד אם יהיה ספר, וגם ישמחו שאני אקח זאת על עצמי, אבל בתנאי שמשלמים את המשימה ולא נעצרים בדרך. כי במהלך השנים היו כמה שפנו אליהם ורצו לכתוב, ואף אחד לא היה רציני מספיק. אני אוהב פרויקטים שצריך 'להתאבד' עליהם, או לקחת את זה בשתי ידיים. והיו באמת דברים מטורפים בדרך".

למלאכת הכתיבה עצמה גייס דנינו את יוני רוטנברג, תלמיד כולל לדיינות ועיתונאי בשבע. 'קודם כול ישבנו עם המשפחה והבנו מה הם רוצים, על מה מוכרים ועל מה לא', ממשיך דנינו. "יש סוגיות נפיצות. ברור שעם ישראל רוצה יותר את הדברים הנוצצים: פרטים על מבצעים סודיים, שיטות פעולה, התמונה המטושטשת. אבל המשפחה לא רצתה להילחם בצנזורה ולא בצבא ולא באמ"ן. היה ברור שהם ואנחנו לא מעוניינים לגרום נזק למדינה. אנחנו רוצים לדבר על הרמת של עמנואל, להביא אותה. מי שקורא את הספר רואה את האדם הזה. יוני הצליח לצייר את העוצמות שלו".

ובאמת לא היו זיכרונים עם הצנזורה?

רוטנברג: "זה לא שהכול היה אידילי, רחוק מזה. היה תהליך ארוך, לפעמים טוב יותר ולפעמים

פחות. אבל בשום מקום לא הוסבר עד היום מה עמנואל עשה, ובספר הזה אפשר לראשונה להבין מה היה מיוחד כל כך ביכולת שהוא פיתח.

"בהתחלה היינו בתוך ערפל, לא ידענו בכלל מה נרע, ומה מתוך זה יהיה מותר לנו לכתוב. אולי בסוף יגידו לנו שצריך לזרוק הכול לפה, ומכל העבודה שלנו לא יצא כלום? תוך כדי תנועה שרטטנו לעצמנו את הקו, איך אפשר לספר בלי לפגוע במה שאסור לפגוע. הנוסחה שהגענו אליה היא לספר את החוויה של עמנואל בתוך אירוע. גם אם אסור לפרט איפה האירוע התרחש, מה המשימה שהייתה לו שם, איזה כוח היה איתו, מה הוא לבש, איך התגייד בשטח ומה היו הכוחות ההיקפיים.

"אמרנו – בואו נעשה זום־אין, נשתמש במצלמה שמצלמת רק את עמנואל ומראה מה עובר עליו באותם רגעים. מה הוא חושב, מה מניע אותו. לצנזורה הייתה בהתחלה בעיה עם הדבר החרש הזה, כי מבחינתם, אם אמרת 'עמנואל מורנו' אמרת 'אסור לפרסם'. אבל תוך כדי עבודה גם הם הבינו את הנוסחה שלנו, וראו שאפשר לתאר מה עבר על עמנואל במבצע הזה והוזה בלי לתת מידע מודיעיני לאיבי. ככה נוצר סיפור שלם. הגענו בסוף לעמק השווה כמעט ככול. נמחקו כמה קטעים, אבל לגבי הרוכ הסתרנו".

צילום: מרים אחי

פתחה כל רגע את הדלת – 'ראש הממשלה, רוצים אותך', והוא אמר 'תרחי אותם'.

"אחד המכשולים היה השיחות עם אנשי מודיעין, שהם אנשי רממה מטבעם, לא רוצים לדבר. אבל למען עמנואל הם פתחו את הלב ושיתפו איתנו פעולה, וזה נריר מאוד. הבאנו סיפורים מאנשים שאף פעם לא דיברו קודם, וגם לא היו יכולים לדבר או להיחשף בפניהם ובקולם. בתור עיתונאי, אלו מרואיינים שאתה משתגע מהם. אתה שולח ואטסאפ, מקבל תשובה אחרי שבועיים, מתקשר שוב ושוב, ואין מענה. אין עם מי לדבר, כי ככה הם. וגם טל מנסה, הוא באמת טיפוס שמתאבד על דברים – עושה עשרים שיחות טלפון ולפעמים פשוט מודיע 'אני בא אליך עכשיו'. גם זה לא הלך בהתחלה, הם פשוט לא רצו לדבר. רק אחרי שהקפנו את כל החבילה מסביב, וראיינו את ראשי החברה לדרווחיהם ואת ראשי אמ"ן, הלוחמים ששירתו עם עמנואל קיבלו ביטחון. ראינו ממש איך המידע עובר בצנזורות המודיעין הפנימיים שלהם, ויש אישור שאנחנו בסדר. שאנחנו באים בטוב, לא מנסים לעשות פסטיבל".

למה הבוזגו?

"מה שהכי הרתיע מרואיינים הוא מה שהם מכנים הפסטיבל. כלומר, סיפורי האגדות המוגזמים שהפכו את עמנואל לרמבו שקופץ ממסוק, מפיל בתים בעזרת השיניים, או משמיע דרשות במסגדים. הסתובבה אפילו שמועה מרושעת על כך שהייתה לו אישה בסוריה. כל מיני אגדות שבכלל לא קשורות למקצוע הצבאי שלו, זה ממש לא מה שעושים שם. הרבה מהאנשים שהכירו אותו התעצבנו על זה, ורנתו כל השנים מלדבר. והיה גם העניין של פערי הזמן: כשהתחלנו את הראיונות, חלפו כבר 15 שנה מנפילתו של עמנואל, ומטבע הדברים אנשים לא זוכרים הכול. היה הרבה אבק שצריך לנער החל להיפתח, והם הסכימו להיפגש.

"אז, גם תוך כדי שיחה, בהתחלה הם לא אומרים כלום. עובר זמן עד שהם מרגישים קצת יותר בנוח ומתחילים לספר ולהזכר. מהאנשים האלה נבנתה הייחודיות של הספר. כי חומרים על עמנואל יש לא מעט, אבל כאן בפעם הראשונה ריביו החבר'ה שהיו לציודו בתקופה שהפכה אותו לאגדה. לא בתחילת הדרך, בסיונות, אלא בהמשך, במקומות שבהם הוא בלט ונוצץ. אני מודה שמכל שיחה כזו יצאתי בתחושה של – וואו, פגשתי עכשיו אדם שהוא באמת מלה הארץ. אלה אנשים צנועים, רבים מהם

צילום: כילאש 90

צילום: באדיבות המשפחה

חתירה לפדיון שבויים. נחשון וקסמן הי"ד וגלעד שליט

לחצוב תו"ל מסלע

עשרה מטרים מהם, מתוך דלת ביתה, אישה מקומית מזהה אותם ומחזילה לצרוח. הרצי רואה ועיניו כלות: בעוד כמה שניות הצרחות יגיעו לרחובות הסמוכים, ועשרות קנים יכוונו אליהם. עמנואל לא משאיר לו זמן רב להתלבט. בצעד בוטח הוא מתקרב אל האישה, רוכך לעברה ולחש על אוזנה בערבית משלמה: "גברתי, את יכולה להיות רבועה". עיניה מבולבלות, היא עוד לא משוכנעת עד תום. והוא ממשיך: "הייתה כאן איזו בעיה, אבל סיפלנו בה. את יכולה לחזור לישוק". האזעקה האנשית שכמעט ההריבה את כל המבצע, מסתובבת על עקביה וצועדת בדממה חזרה אל הבית.

דנינו: "אין שום אמת בטענות שנשמעו בשנים האחרונות כאילו המשפחה היא שמתנגדת הרבה לוחמים אמרו לנו שגם אם המשפחה הייתה מוכנה לפרסום, הם לא היו מסכימים. הם היו נעמדים על הרגליים ומסבירים למקבלי ההחלטות מדוע אסור גם מורנו"

